

Yakın yıllara kadar sömürgecinin sömürgelerde ne yaptığına dikkat edilirdi. İngiltere ve Fransa dünyanın iki büyük sömürge imparatorluğuydu. Çarlık Rusyası, Hollanda, İspanya, Belçika ve Portekiz daha küçük imparatorluklara sahiptiler. Bu merkez ülkeler sömürgelerinde yoğun bir sömürü gerçekleştirdiler. Bunu sadece ülkenin yer altı ve yerüstü kaynaklarının sömürüsü olarak düşünmemek gerekir. Ülkenin tarihine ve kültürünü de önemli oranda etkilediler, kendi dil ve kültürlerini dayattılar.

Batı Afrika sahillerinden Amerika kıtasına yapılan köle ticaretini de sömürgecilik kapsamında değerlendirmek gerekir.

Bu konunun bir tarafıdır. Diğer tarafı ve neredeyse hiç dikkat edilmemiş tarafını ise sömürgeciliğin merkez ülkedeki etkisi oluşturur. Edward Sait **Oryantalizm ve Kültür ve Emperyalizm** adlı yapıtlarında bu ihmal edilmiş yönü inceler. Yaklaşık 500 yıl sürmüş olan İngiltere sömürgeciliği İngiliz romanlarında da ifadesini bulacaktır. Bir dönemin İngiliz edebiyatı sömürgecilik dikkate alınmadan anlaşılamaz.

Ardından bu imparatorluğun, özellikle 1945 sonrasında çözülmesi gelir. Ülkeler kademeli olarak bağımsızlıklarını kazanırlar. İngiltere eski konumunu bir oranda koruyabilmek için eski sömürgelerini kapsayan Uluslar Topluluğunu kurar. Özellikle en önemli sömürge Hindistan'ın bağımsızlığını kazanması İngiltere için büyük kayıptır.

İngiltere ve Fransa terk etmek zorunda kaldıkları her yerde sakinlik değil kavga bırakmaya dikkat ederler. Bu bağlamda Hindistan ile Pakistan ayrılır ve çatışmalarda çok sayıda insan ölür. Ardından Pakistan ile Bangladeş ayrılığı gelir.

İki ülke Ortadoğu'dan giderken yapay sınırlar çizerek farklı Arap ülkeleri oluştururlar ve ardından bu sınırlar yerleşik duruma gelir. Artık tek Arap ulusu yoktur, hepsi Arap olan farklı uluslar vardır.

Bunun nasıl gerekleştiiğinin köklerini sömürgecilik döneminde aramak gerekir.

Sömürgecilik bir ülkenin başka ülke ya da ülkeleri sadece işgal etmesi değıildir. İşgal edilen ülke­deki halk bölünür ve bir bölümü sömürgecilikle işbirliğı yapar. İşbirliklerini komprador burjuvaziden ibaret görmemek gerekir, halkın bir kesimi de buna katılır.

Sömürgecilik başka türlü mümkün değıildir. “Az sayıda İngiliz dünyanın önemli bölümünü yönetiyor” belirlemesi bu gereğı ifade eder. Hindistan’da nüfusun önemli bölümü hareketsiz kalmasa, bir bölümü de işbirliğı yapmasa, bu ülkenin sömürgeleştirilmesi mümkün değıildi.

Benzer saptama Arap lkeleri için de yapılabilir.

Sömürgecilik emperyalizmle komprador burjuvazinin işbirliğinden daha geniş kapsama sahiptir.

Bu durumu Batı Afrika sahillerinden Amerika’ya yönelik olarak özellikle İngilizler ve Portekizliler tarafından yürütülen kle ticaretinde açık olarak görmek mümkündür. lke ilerine seferler düzenleyip genç erkekleri yakalamak, sahile getirip gemilere teslim etmek ve karılığında para almak... Bir kesimin geçim kaynağı böyledir ve bunlar sadece “bir avuç işbirlikçi” değıildir.

Sömürgecilik sonrası teorilerin en büyük açmazı da buradadır. Emperyalizm klasik sömürgecilik bağılamında sömürge ülkeleri mahvetti ama hepsi bu kadar mıdır? İçerdeki işbirlikçiler bir avuç komprador burjuvadan ibaret değıildi, sayısı ülkelere göre değıismekle birlikte az olmayan başka bir işbirlikçi kesim daha vardı.

Sömürgecilik bu kesimi yaratabildiğı oranda başarılı olur.

Sömürgecilik savaşıla veya savaşısız sona erdiği zaman eski smrgeden merkez ülkeye g başlar. Cezayir’den Fransa’ya göç etmek zorunda kalan ve pied nuir olarak anılan işbirlikçiler

gibi...

İngiltere, Fransa'ya göre sömürgecilik sonrasına yumuşak geçiş yapmıştır denilebilir. Cezayir'deki ulusal kurtuluş savaşı gibi şiddetli bir savaş yaşamadılar. Vietnam'daki gibi Dien Bien Fu'da yenilerek bir ülkeyi terk etmek zorunda kalmadılar.

Sömürge imparatorluğunun bitmesinin açıklamasını İngiliz halkına yönelik olarak şöyle buldular: misyonumuz başarıyla tamamlanmış, geri halklar uygarlık çizgisine sokulmuştur!

Sömürgeciliğin temel açıklaması, geri halklara uygarlık götürmektir. Bu halklar kendini yönetemezdi, onlara bu öğretiliyordu!

Buradan bize gelelim...

Osmanlı İmparatorluğu sömürgeciydi. Her imparatorluk sömürgecilik temeline dayanır. Yöntemler değişebilir ama sömürgecilik olmadan imparatorluk olamaz.

“Osmanlı başka ülkelere huzur götürürdü” belirlemesi, “sömürgecilik başka ülkelere uygarlık götürürdü” belirlemesine benzer ve gerçeklikle ilgisi yoktur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 18. yüzyıldan itibaren hızla alan kaybetmesi ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi dağılması Türklerin bilincinde yıllar süren bir travmaya yol açtı. Bu travma halen sürmektedir.

İtiraz olarak “Osmanlı İmparatorluğu Türk değildi” denilebilir. Doğrudur, Türklerin belirleyiciliği son dönemdedir. Osmanlılık kimliği ve ardından İslam kimliği tutmayınca Türkçülüğe geçilmiştir.

Burada unutulmuş önemli bir konu var: geçmiş yaşanılan değil, hatırlanandır.

nemli olan tarihte ne olduğu değil, o olanın nasıl hatırlandığıdır.

Tarih bu nedenle sondan başlayarak sürekli yeniden yazılır.

1990'lı yıllara kadarki Cumhuriyet döneminde Osmanlı farklı hatırlanırdı, Őimdi oldukça farklı hatırlanıyor.

Osmanlı değişmedi ama hatırlama değişti.

Cumhuriyetin anılan döneminde Osmanlı'dan kopuş söz konusuydu, Őimdi ise devamlılık...

Devamlılık aslında gerçeğe daha yakındır. Koptuk demekle kopulmuyor, kopulanın yerini doldurabilmek gerekiyor, aksi durumda dönüş Şöyle ya da böyle kaçınılmaz oluyor.

Osmanlı sömürgeciliğinin çöküşü kültürümüzü nasıl etkiledi?

Kurtuluş savaşı ile ilgili olarak yapılan abartmalar bir imparatorluğun çöküşünün travmasını ne oranda etkisizleştirebildi?

Bu travma AKP iktidarı döneminde Osmanlının genişleme dönemiyle nötralize edilmeye çalışılıyor.

Buna karşı yapılması gerekenler var ama sosyalistlerimiz Osmanlı tarihini ne kadar biliyor acaba?

İttihat ve Terakki'den öncesi ne kadar biliniyor?

Mustafa Akdağ ve Halil İnalçık'ın kitapları, Doęan Avcioęlu'nun Türkiye'nin Düzeni, Stefanos Yerasimos'un Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye kitabı, İsmail Cem'in ilgili kitabı okundu mu acaba?

Başka kitaplar da sayılabilir.

Yerasimos'un kitabını 1975'te okumuştum ve özellikle tavsiye ederim.

İki noktanın vurgulanması gerekir:

Osmanlı sömürgeci bir imparatorluktur. Zaten sömürgeci olmayan imparatorluk olamaz.

Başka sömürgeciler ve özellikle de arlık Rusyası tarafından orduları perişan edilmiştir. Orta Avrupa'ya seferlerimizden sıkça söz edilir ama konunun bu tarafına değinilmez.

Bizim fetihçi Osmanlı hamasetine karşı bunu özellikle işlememiz gerekir.

Hatırlıyorum, ortaokul üçüncü sınıfta 1878 savaşının ardından Osmanlı ordularının durduramadığı Rusların Ayastefanos'a kadar geldiğini ve ancak İngiltere'nin araya girmesiyle durdurulabildiklerini öğrenmiştik.

Daha sonra Ayastefanos'un Yeşilköy'n öteki adı olduğunu öğrenecektim.

Çarlık ordusu İstanbul'a gelmiş ve kahraman Osmanlı ne hallere düşmüş...

Şanı büyük Osman Paŗa Plevne'yi günlerce savundu ama sonunda teslim olmak zorunda kaldı.

Ardından Çarlık ordusu İstanbul'a kadar indi...

Bu savaş sırasında padiŗah kimdi dersiniz, Ulu Hakan olarak adlandırılan II. Abdülhamit.

Ulu Hakan zamanında Osmanlı toprak kaybetmemiş denilir...

Gerçekten mi!

Tamam hamasete meraklıyız ama bu kadar çarpıtma da olmuyor doğrusu...